

ნახიდი I

თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკა და ეკონომიკურ- პოლიტიკური რჩევა

1	ეკონომიკური თეორია და ეკონომიკური
პოლიტიკის თეორია	25
2	ეკონომიკურ-პოლიტიკური რჩევის ძირითადი
პრობლემები	41

ეკონომიკური თეორია და ეკონომიკური პოლიტიკის თეორია

1.1	პრაქტიკული და თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკა.....	26
1.2	მოთხოვნები ეკონომიკური თეორიების მიმართ.....	28
1.3	თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკის ეკონომიკური საფუძვლები.....	30
1.4	თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკის ემპირიული საფუძვლები.....	31
1.5	თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკის კლასიფიკაცია.....	33
1.6	მაგალითი: ეკონომიკური, საფინანსო და სოციალური პოლიტიკა გერმანიაში.....	36

სწავლების მიზნები

- ეკონომიკური პოლიტიკა ეკონომიკურ-თეორიულ წარმოდგენებსა და პოლიტიკურ მიზანშეწონილობას შორის მუდმივი წინააღმდეგობის ასპარეზობა.
- თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკა ეფუძნება ეკონომიკურ თეორიებს, რომლებიც არა მხოლოდ ლოგიკურად თანმიმდევრულნი, არამედ აგრეთვე ემპირიულად ღრმა შინაარსის მატარებელნი არიან.
- ეკონომიკური პოლიტიკა ექვემდებარება სხვადასხვაგვარ სისტემატიზაციას. გარდა მიზნების მიხედვით დაჯგუფებისა, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ეკონომიკური პოლიტიკის თვისობრივი და რაოდენობრივი ასპექტების მიხედვით დაყოფა, ასევე არსებითია იმ განსხვავებების დანახვა, რაც არსებობს წესრიგის და პროცესის პოლიტიკას შორის.
- პრაქტიკული ეკონომიკური პოლიტიკა მუდმივი კონკურენციის პირობებში იმყოფება, ერთი მხრივ, საფინანსო პოლიტიკასთან, რომლის მთავარ ინტერესს სახელმწიფოს ფინანსური ქმედითუნარიანობა წარმოადგენს, ხოლო მეორე მხრივ, სოციალურ პოლიტიკასთან, რომლის მიზანია საზოგადოების განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში მყოფი ჯგუფების მდგომარეობის გაუმჯობესება.
- გერმანიის ეკონომიკურ ისტორიაზე თვალის გადავლება გვიჩვენებს, რომ ეკონომიკურ პოლიტიკას შესაძლებელია საფინანსო და სოციალურ პოლიტიკასთან დაკავშირებით ინსტიტუციურად სრულიად სხვა პოზიცია შეიქმნას.

1.1 პრაქტიკული და თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკა

ეკონომიკური პოლიტიკა გულისხმობს მიზანმიმართულ ჩარევებს ეკონომიკურ პროცესებში შესაბამისი სამართლებრივი უზრუნველყოფის საფუძველზე. ასეთი ეკონომიკური პოლიტიკის გამტარებლები არიან სახელმწიფო ორგანოები ან საზოგადოებრივი ინტერესების გამომხატველი ჯგუფები, რაც ეკონომიკურ პოლიტიკას ზოგადი სახელმწიფო პოლიტიკის ერთ-ერთ შემადგენელ ნაწილად წარმოაჩენს.

პრაქტიკული ეკონომიკური პოლიტიკისაგან განსხვავებენ ეკონომიკური პოლიტიკის მეცნიერულ გაგებას, როგორც ეკონომიკური თეორიის შემადგენელ ნაწილს. ამგვარი თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკის ან ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიის ამოცანა იმაში მდგომარეობს, რომ ეკონომიკური თეორიის გააზრების საფუძველზე მოხდეს იმ საჭირო მეთოდებისა და ინსტრუმენტების სრულყოფა, რომლებიც ხელს შეუწყობენ პრაქტიკულ ეკონომიკურ პოლიტიკაში როგორც ცხადი, ასევე ფარულად დასახული მიზნების მიღწევას.

ამგვარი სახით ეკონომიკური პოლიტიკა შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც კონკრეტული ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრისთვის საჭირო გამოყენებითი ეკონომიკური თეორია. ის მოიცავს გადაცდომების საფუძველიან ანალიზს და შესაბამისად ცდილობს, უპასუხოს კითხვებს იმის შესახებ, თუ რა უშუალოდ ხელს განსაზღვრული მიზნების მიღწევას.

ეკონომიკური თეორიის დებულებებს აქვთ შემდეგი ზოგადი ფუნქციონალური ფორმა:

$$y = f(x, z) \tag{1.1}$$

სადაც, y გამოსახავს თეორიის დამოკიდებულ (ენდოგენურ), ხოლო x – დამოუკიდებელ (ეგზოგენურ) სიდიდეს. Z არის ეკონომიკური მოდელის სტრუქტურული პარამეტრი, რომელიც აერთიანებს ყველა დანარჩენი სიდიდის გავლენას y -ზე. სტრუქტურული პარამეტრის მნიშვნელობას განსაზღვრავს ის ძირითადი ინსტიტუციური გარემოებები, რომელთა პირობებშიც მიმდინარეობს ეკონომიკური პროცესები. გამომდინარე იქედან, რომ სტრუქტურული პარამეტრები თავის მხრივ საკმაოდ ნელი ტემპებით იცვლებიან, z შეგვიძლია განვიხილოთ მუდმივ პარამეტრად. სტრუქტურული პარამეტრის – z მუდმივობის დაშვებით, თეორიული მოსაზრებების საფუძველზე, შესაძლებელია დავასკვნათ, რომ x -სა და y -ს შორის კავშირი ნამდვილად არსებობს. მიკროეკონომიკური თეორიის თანახმად, პროდუქტზე ფასის ზრდა (დამოუკიდებელი ცვლადი) გავლენას ახდენს პროდუქტის წარმოებისა და მიწოდების რაოდენობის ზრდაზე (დამოკიდებული ცვლადი), მანამ, სანამ მიწოდების ყველა დანარჩენი დეტერმინანტი უცვლელი რჩება. ფულის რაოდენობრივი თეორიის თანახმად, სხვა სიდიდეების უცვლელობის პირობებში, ფულის რაოდენობის ზრდას (დამოუკიდებელი ცვლადი) მოჰყვება ფასების დონის ზრდა (დამოკიდებული ცვლადი).

ეკონომიკური თეორიის ფორმალურად გამოსახვას (ფუნქციები, სიდიდეებისა და ცვლადების ურთიერთდაკავშირება) სამი სახის დანიშნულება აქვთ:

- ისინი გამოიყენება როგორც პოზიტიური შეფასებები ეკონომიკური ურთიერთკავშირების ასახსნელად. ამგვარად, პროდუქტის მიწოდების რაოდენობის ზრდა მოცემულ პროდუქტზე ფასის ზრდის შედეგად შეიძლება აიხსნას, როგორც პოზიტიური შეფასება. ასევე ფულის რაოდენობის ზრდა, რომელიც ეკონომიკური ზრდის რეალურ ფარგლებს სცილდება, მიუთითებს ინფლაციის არსებობაზე.
- ისინი გამოიყენება სამომავლო ტენდენციების წინასწარი შეფასებისა და პროგნოზირებისათვის. პროდუქტის ფასის ზრდის შედეგად, მომდევნო დროის პერიოდში მოსალოდნელია მოცემული პროდუქტის წარმოების გაფართოება, ხოლო ფულის რაოდენობის მკვეთრმა ზრდამ უახლოეს პერიოდში შესაძლოა გამოიწვიოს საყოველთაო ფასის დონის ზრდა.
- და ბოლოს ისინი გამოიყენება, როგორც ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების კონცეფციის პრესკრიფციული შეფასებები. ეკონომიკური პოლიტიკის ჩარევის შედეგად ფასების ზრდამ შეიძლება გამოიწვიოს ამ უკანასკნელის მიწოდების ზრდა. ფულის რაოდენობრივ თეორიაზე დაყრდნობით შესაძლებელია ფასების დონის ზრდის თავიდან აცილება თუ ფულის რაოდენობის ზრდა შეესაბამება რეალური წარმოების მოცულობის ზრდას.

ამასთან, თეორიის განსაზღვრადი სიდიდეები ასახავენ ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნებს მაშინ, როდესაც დამოუკიდებელი ცვლადები პირდაპირ ან ირიბად თავად იქცევიან ეკონომიკური პოლიტიკის ამოსავალ პოზიციად. იმ შემთხვევაში, თუ ეგზოგენური სიდიდე ეკონომიკური პოლიტიკის პასუხისმგებელ პირთა უშუალო კონტროლის ქვეშ იმყოფება, მას ასევე განიხილავენ, როგორც ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტს.

1.2 მოთხოვნები ეკონომიკური თეორიების მიმართ

ეკონომიკური პროცესების ასახსნელად, პროგნოზირებისა და ეკონომიკურ-პოლიტიკური ფორმირებისათვის ყველა თეორია თანაბრად კარგი როდია. ამ ამოცანის შესასრულებლად თითოეული მათგანი შეძლებისდაგვარად საყოველთაოდ მისაღები და ემპირიული გადამოწმების გზით დადასტურებული უნდა იყოს. იმისათვის, რომ აღნიშნული თეორიები ეკონომიკურ-პოლიტიკური გადაწყვეტილებების საფუძვლად იქნას გამოყენებული, ასევე საჭიროა, რომ ეკონომიკური თეორიები მართივად და გასაგებად იყოს ჩამოყალიბებული, რათა მოხდეს მომხმარებელის მიერ ეკონომიკურ-პოლიტიკურ პრაქტიკაში მათი დანერგვა.

ეკონომიკური თეორიები სხვადასხვა ფორმით გვხვდება. არსებობს ეკონომიკურად მნიშვნელოვანი ურთიერთკავშირების შესახებ არსებული ჰიპოთეზების გრაფიკული, ფორმალური და ვერბალური გამოსახვა. მსგავსი თეორიები, როგორც ლოგიკური მოდელები, უპირველეს ყოვლისა, ცდილობენ, ჩამოაყალიბონ შეძლებისდაგვარად საყოველთაოდ მიღებული მოსაზრებები. ეკონომიკური თეორიების უნივერსალურობამ არ უნდა გვაფიქრებინოს, რომ ამით ცალკეული ეკონომიკური სუბიექტის ქმედება ზედმიწევნით ზუსტად იქნება აღწერილი. ანალიზი უკეთდება როგორც წესი, „წარმომადგენლობითი“ ინდივიდების ქმედებებს, რომლებიც შესაბამისად, სოლიდურ ჯგუფებს ქმნიან ეკონომიკურ ცხოვრებაში ან ხდება იმ ეკონომიკური გაერთიანების განვითარების პროცესის აღწერა, რომელშიც ინდივიდუალური გადაწყვეტილებების დიდი რაოდენობა თავმოყრილი.

კარლ შოპენერი და კრიტიკული რაციონალიზმი

კარლ რაიმუნდ შოპენერი (1902-1994), დაიბადა ვენაში, დაამთავრა ვენის უნივერსიტეტი, სადაც 1928წ. დაიცვა ხარისხი ფილოსოფიაში და გარკვეული დრო მათემატიკისა და ფიზიკის მასწავლებლად მუშაობდა. 1937 წელს იგი ავსტრიიდან საცხოვრებლად გადავიდა ახალ ზელანდიაში, ხოლო 1946 წელს – ინგლისში. 1949 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე შოპენერი იყო ლოგიკისა და მეცნიერული მეთოდების სწავლების პროფესორი ლონდონის ეკონომიკის სკოლაში. იგი მე-20 საუკუნის ერთ-ერთ ყველაზე გავლენიან ფილოსოფოსად და მეცნიერების თეორეტიკოსად მოიაზრება. მის მიერ შემოღებული კრიტიკული რაციონალიზმი ცდილობს მეცნიერული შემეცნების პროგრესი განიხილოს თეორიული და ემპირიული კვლევის მუდმივი

თანაარსებობის ჭრილში. მის მთავარ ნაშრომებად მიიჩნევა: „კვლევის ლოგიკა“ (ვენა, 1934წ.); „ღია საზოგადოება და მისი მტრები“ (ლონდონი, 1945წ.).

შოპენერი დაბეჭდილებით უსვამს ხაზს იმ გარემოებას, რომ, როგორც მხოლოდ ზუნებასა თუ საზოგადოებაში არსებულ მუდმივ კანონზომიერებაზე დაკვირვებით შეუძლებელია დასკვნების გაკეთება, ასევე შეუძლებელია მიიღო მეცნიერული ცოდნა რეალური სამყაროს შესახებ მხოლოდ თეორიულ დედუქციაზე დაყრდნობით. მეცნიერული ჰიპოთეზები თავდაპირველად ყალიბდება მკვლევარის წარმოდგენაში, ხოლო შემდეგ დაკვირვების შედეგად ხდება მისი გადამოწმება. შესაბამისად, ჰიპოთეზა ისე უნდა იყოს თეორიულად ფორმულირებული, რომ იგი ექსპერიმენტული დაკვირვებით იძლეოდეს გადახედვის და, შესაბამისად, უზუსტობის გამოვლენის საშუალებას. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ჰიპოთეზამ წარმატებით გაიარა ექსპერიმენტული ტესტი, ეს არასდროს არ ნიშნავს იმას, რომ საბოლოოდ დადგინდა მეცნიერული კანონზომიერების ჭეშმარიტება. მკვლევარებმა ყოველთვის უნდა გაითვალისწინონ ის გარემოება, რომ სარწმუნო ჰიპოთეზებიც კი, ახალი მოცემულობის თანახმად, შესაძლოა, ვარგისად ვედარ ჩაითვალოს. ფალსიფიკაცია, ანუ ფაქტი, რომ ჰიპოთეზამ ტესტი ვერ ჩააბარა, შოპენერის აზრით, სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ თეორია მთლიანად მცდარია და მას მაშინვე თავი უნდა დაეანებოთ. ფალსიფიკაცია უპირველეს ყოვლისა გულისხმობს, რომ თეორიების, ვარაუდების, მოცემულობების, დაკვირვებებისა და სიტყვიერი ფორმულირებების მთელ დიდ სისტემაში რაღაცა არასწორია. შოპენერის მცდელობა, თავისი კვლევებით შეძლებისდაგვარად გააკრიტიკოს ჰიპოთეზები, წარმოადგენს მის ერთგვარ ჩაქეზებას, რაც მიმართულია მეცნიერული თეორიების პერმანენტული გაუმჯობესებისკენ და იმავდროულად გაფრთხილებას იმის თაობაზე, რომ მსგავსი თეორიები დეტალური შემოწმების გარეშე შესაძლებელია იქცეს მასშტაბური პროექტების საფუძვლად და ამით შეიცვალოს რეალობა.

საზოგადოებრივი მეცნიერების და, შესაბამისად, ეკონომიკური მეცნიერების სფეროში შოპენერი ხედავს საფრთხეს, რომ თეორიები არასაკმარისი ექსპერიმენტული შემოწმების გარეშე ხდება შორს მიმავალი ეკონომიკური და სოციალურ-პოლიტიკური რეფორმების პროექტების საფუძველი. შოპენერის სიტყვებით, ვინაიდან არავინ არ შეიძლება იცოდეს, თუ როგორ გამოიყურება იდეალური სამყარო (ან ეკონომიკა), იგი მოუწოდებს, რომ სოციალური დარგის მეცნიერებმა ჯობს მოამზადონ წინადადებები საზოგადოებრივი (ან ეკონომიკური) მდგომარეობის ეტაპობრივი ცვლილებებისთვის ისე, რომ მცდარი თეორიების დანერგვის შემთხვევაშიც კი ზარალი რაც შეიძლება ნაკლებად შესამჩნევი იყოს. მის მიერ შემოთავაზებულ მეთოდს ასევე *piecemeal engineering*-საც (ნაწილობრივი ინჟინერია) უწოდებენ.

უნდა აღინიშნოს, რომ უნივერსალურობის მაღალი დონე ხშირად უკავშირდება აბსტრაქტულობის მაღალ ხარისხს, რაც ეკონომიკური რეალობის უამრავ საინტერესო ფენომენს ყურადღების მიღმა ტოვებს. აქედან გამომდინარე, საჭიროა იმ მოთხოვნების ჩამოყალიბება, რომელთა შემდეგობითაც ეკონომიკური ცხოვრების ფუნქციონირების პრინციპის შესახებ ზოგადი თეორიებიდან კონკრეტულ ჰიპოთეზებს მივიღებთ. ამასთან, შესაძლოა, მნიშვნელოვანი იყოს იმ ინსტიტუციური ზოგადი პირობებისა და გარემოებების ზედმიწევნით ზუსტი

აღწერა, რომლის ფარგლებშიც ხორციელდება ეკონომიკური ქმედებები მოცემულ დროსა და მოცემულ ადგილზე.

და ბოლოს, აუცილებელია ეკონომიკური თეორიების ისე ფორმულირება, რომ მათი შინაარსი ემპირიულად და ლოგიკურად ერთმანეთს არ გამოირიცხავდნენ. ეკონომიკური თეორიების ეკონომიკურ რეალობასთან შედარება იძლევა მათი გატესტვის შესაძლებლობას. თუ თეორიულმა ჰიპოთეზამ ვერ ჩააბარა ემპირიული ტესტი, ეს მის უარყოფას გამოიწვევს. თუ თეორიულმა ჰიპოთეზამ გაამართლა ემპირიულ ტესტში, მოსალოდნელია მისი მხოლოდ დროებით აღიარება. რადგან თეორიული ჰიპოთეზის ჩავარდნის რისკი ყოველ მომდევნო ემპირიულ ტესტში არსებობს, შეუძლებელია მისი სამუდამოდ აღიარება. ეკონომიკურ-პოლიტიკურ რეკომენდაციებს საფუძვლად შეიძლება დაედოს ის ეკონომიკური თეორიები, რომელთა ჰიპოთეზებმა კრიტიკული რაციონალიზმის კუთხით მრავალ ემპირიულ ტესტს გაუძლევს. ამის გამო ბევრი ზოგიერთი ეკონომიკური თეორია მსგავს მოთხოვნებს ვერ აკმაყოფილებს, რადგან მათი გამოყენება ეკონომიკური რეალობის კონკრეტულ შემთხვევებში შეზღუდვებს ექვემდებარება. ასეთ შემთხვევებში მათი თეორიული და ისტორიული დამატებლობა ყოველსომომცველ ტესტს უნდა დაექვემდებაროს.

1.3 თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკის ეკონომიკური საფუძვლები

შემდეგ პარაგრაფებში განვიხილავთ ეკონომიკური თეორიის განსხვავებული მეცნიერული კვლევის შედეგების თეორიულ ეკონომიკურ პოლიტიკაში გამოყენების მაგალითებს. ეკონომიკური პოლიტიკის მეთოდებისა და ინსტრუმენტების გაცნობისას, II, III, IV თავებში ვუბრუნდებით მიკროეკონომიკის, მაკროეკონომიკის და ინსტრუქციონალური ეკონომიკის დებულებებს. ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნების შესახებ მსჯელობისას V თავში გამოყენებულია კეთილდღეობის ეკონომიკის თეორია, როგორც ეკონომიკური პოლიტიკის გამტარებელთა ქცევის ანალიზის საფუძველი, VI თავში განხილულია ახალი პოლიტიკური ეკონომიკის საკითხები. ეკონომიკური პოლიტიკის ცალკეული შემადგენელი სფეროებისთვის უმნიშვნელოვანესია შემდეგი ძირითადი კონცეფციები:

- მიკროეკონომიკაში ცენტრალურ ადგილს ბაზრის კონცეფცია იკავებს. ცალკეულ ბაზრებზე მიწოდება, მოთხოვნა და ფასწარმოქმნა ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებებისათვის ამოსავალი ფაქტორებია, ისევე როგორც ბაზრის არასრულყოფილების შესაძლო არსებობა. ეს უკანასკნელი შეიძლება წარმოიქმნას ბაზრის ცალკეული მონაწილეების მიერ, დადებითი ან უარყოფითი გარეეფექტების გავლენით – წარმოების უკუგების ზრდის ან ინფორმაციის ასიმეტრიული განაწილების შედეგად.
- მაკროეკონომიკის მთავარი განმასხვავებელი დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა ეკონომიური ციკლი, რომელიც თავის თავში ბაზრების მრავალ სახეობას აერთიანებს. ეკონომიკაში ცალკეულ ბაზრებს შორის მაკავშირებელი საშუალება – ფული, თავისი მიწოდებისა და მოთხოვნის სპეციფიკური პირობებით, უდიდეს როლს თამაშობს. აქედან გამომდინარე, მაკროეკონომიკის

სფეროში ეკონომიკურ-პოლიტიკური ჩარევების დროს ყურადღება უნდა მიექცეს ეკონომიკის მონეტარულ და რეალურ სექტორებს შორის ურთიერთკავშირს.

- ინსტიტუციური ეკონომიკა ასახავს როგორც მიკროეკონომიკის, ასევე მაკროეკონომიკის ასპექტებს. ინსტიტუციის ძირითადი გაგება ადგენს იმ თამაშის წესებს, რომელთა საშუალებითაც განისაზღვრება ეკონომიკური ქმედებების კლასიფიკაცია. ამ თვალსაზრისით ბაზარიც, ფულიც და ეკონომიკური ციკლიც ინსტიტუციებს წარმოადგენს. მათ შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის ინსტიტუციები, რომელთა საშუალებითაც ამა თუ იმ ქვეყნის ეკონომიკური წესრიგი ფალობდება. თავის მხრივ, ეს უკანასკნელი ეკონომიკური ტრანსფორმაციისა და ინტეგრაციის პროცესში დროდადრო ცვლილებებს განიცდის.
- ეკონომიკურ-პოლიტიკური მიზნობრივი სისტემის, მისი მდგრადობისა და ცვალებადობის ანალიზისას, საინტერესოა გავამახვილოთ ყურადღება იმ გარემოებაზე, თუ სხვადასხვაგვარი ინდივიდუალური პრიორიტეტებიდან როგორ ხდება გონივრული კოლექტიური გადაწყვეტილებების მიღება. ამ მიმართულებით საზოგადოების კეთილდღეობისათვის საჭირო ცენტრალური კონცეფციის განვითარება კეთილდღეობის ეკონომიკას უკაშირდება.
- ახალი პოლიტიკური ეკონომია საბოლოოდ შესაძლოა გაგებულ იქნეს, როგორც ინსტიტუციური ეკონომიკის განსაკუთრებული სახეობა, რომელშიც განიხილება არა გარე ზემოქმედებები, არამედ სახელწიფო ინსტიტუციების შიდა ქმედებები. ამასთან, საქმე ეხება ინტერესთა მრავალფეროვნებას ეკონომიკური პოლიტიკის პროცესის იმ მონაწილეებს შორის, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან ეკონომიკური პოლიტიკის გადაწყვეტილებებზე და, ასევე, ვისაც აღნიშნული გადაწყვეტილებების შედეგები ეხება. განსხვავებები ასევე არსებობს ბაზრების რეგულირების საერთო მიზნებსა და ბაზრის მონაწილეების ინდივიდუალურ მიზნებს შორის. განსხვავებები ასევე შესაძლებელია წარმოიშვას პოსტ-ფაქტუმ მაშინ, როდესაც გარკვეულ ეკონომიკურ-პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს განსხვავებული განაწილებითი ეფექტები აღმოაჩნდება.

1.4 თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკის ემპირიული საფუძვლები

თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკისადმი წაყენებული პრეტენზია-რეკომენდაციები მხოლოდ ემპირიულად შინაარსობრივად მდიდარი ჰიპოთეზების საფუძველზე განავითაროს და გასცეს-უპირატესობას თეორიული კონცეფციების სისტემატურ გადამოწმებას ანიჭებს. მრავლისმომცველ პროცესებში ახალ ემპირიულ ტესტებს ექვემდებარება, როგორც ეკონომიკური ქცევების შესახებ არსებული ძირითადი ჰიპოთეზები, ასევე მათი განმარტებებიც, არსებითი (რელევანტური) ინსტიტუციური ჩარჩო პირობების გათვალისწინებით. ამასთან, მეთოდურად განასხვავებენ ექსპერიმენტულ და არაექსპერიმენტულ (ან ისტო-

რიულ) მეთოდებს. მაშინ, როდესაც არაექსპერიმენტული მეთოდები ეკონომიკური თეორიების დამოუკიდებლად არსებულ ისტორიულ ფაქტებზე მუშაობენ, ექსპერიმენტული მეთოდები კონტროლირებადი ექსპერიმენტის საფუძველზე ახდენენ ფაქტების გენერირებას იმ მიზნით, რომ მოხდეს კონკრეტული ეკონომიკური თეორიების გადამოწმება.

თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკის ემპირიული საფუძვლების განვითარების მიზნით, გამოიყენება შემდეგი მეთოდები:

■ კონკრეტული მოცემულობის კვლევა, როგორც არაექსპერიმენტული მეთოდის ყველაზე მარტივი ფორმა განიხილავს მოცემულ ისტორიულ სიტუაციასა და მოცემულ პირობებში არსებული ეკონომიკური ფაქტორების ურთიერთდამოკიდებულებებს. ამასთან, ბუნებრივია, განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს მნიშვნელოვანი ინსტიტუციების, იმ ძირითადი პოლიტიკური და საზოგადოებრივი პირობების აღწერა, რომლის ფარგლებშიც ამა თუ იმ ქვეყანაში, რეგიონსა თუ სფეროში ხორციელდება ეკონომიკური აქტივობები. ვინაიდან ეს აღწერა, ხშირად, მხოლოდ თვისებრივი ფორმით ხდება, აღნიშნული ანალიზი განსაკუთრებით მგრძობიარეა სუბიექტური შეფასებების საფუძველზე ფაქტების დამახინჯების მიმართ. მეორე მხრივ, ეკონომიკური წესრიგის სტრუქტურული ელემენტების შეფასება, რომლებიც ინდივიდუალურ ეკონომიკურ ქმედებებზე ახდენს გავლენას, მხოლოდ ამ ფორმით არის შესაძლებელი. ეკონომიკური ქმედებების შედეგების აღწერა ასევე შესაძლებელია რაოდენობრივი მონაცემების ფორმით. და მაინც, კონკრეტული მოცემულობის კვლევას (გამომდინარე იქიდან, რომ იგი დროსა და სივრცეში განსაზღვრული ისტორიული სიტუაციით არის შეზღუდული), როგორც წესი, შესაძლო ეკონომიკურ ურთიერთქმედებებზე მხოლოდ პირველადი ვარაუდების მოცემა შეუძლია, რომლებიც შემდგომში უფრო საფუძვლიან ტესტირებას დაექვემდებარებიან.

■ უამრავი მონაცემის არსებობა, რომლებიც ცალკეული ცვლადების ისტორიულ განვითარებას, როგორც მოცემული დროის განმავლობაში, ასევე განსაზღვრულ დროის მონაკვეთში მიკრო- და მაკრო-დონეზე დოკუმენტურად აღწერენ, დღეისათვის ეკონომიკური თეორიების უმეტესობისთვის უფრო დახვეწილი ეკონომეტრიკული სატესტო მეთოდების გამოყენების საშუალებას იძლევა. ამასთან, სტატისტიკური მეთოდების დახმარებით ხდება ცვლადებს შორის ურთიერთმიმართების გადამოწმება და საჭიროების შემთხვევაში, ასევე სამომავლო განვითარების პროგნოზირება. ეკონომეტრიკის მეთოდების უპირატესობა მდგომარეობს თეორიული ჰიპოთეზის სუბიექტურად ადვილად გადამოწმებად რაოდენობრივ ანალიზად გარდაქმნაში. ინფორმაციულობის მხრივ, იგი შეზღუდულია მონაცემების ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისითა და სტატისტიკური კვლევის კრიტერიუმების სანდოობის გარკვეული ხარისხით. ფაქტების დამახინჯებად შეგვიძლია მივიჩნიოთ ის გარემოება, რომ წმინდა რაოდენობრივ ემპირიულ კვლევებზე კონცენტრირებით შესაძლოა ჩამოყალიბდეს მცდარი ხედვა ინსტიტუციური მიმართულებების მიმართ, იმ შემთხვევაში, თუ ანალიზისას ხარისხობრივი მაჩვენებლებიც არ იქნება გათვალისწინებული. ამის გამო მაღალია მოთხოვნა ინსტიტუციური მახასიათებლების ხარისხობრივი მონაცემთა ბაზის გაუმჯობესებისადმი, რათა მოხდეს თავად ეკონომეტრიკის კვლევის მეთოდების მოქმედების ხარისხის ამაღლება.

■ ექსპერიმენტული კვლევების ყურადღების ცენტრში ლაბორატორიულად შემოწმებული ექსპერიმენტები ექცევა. ამ ექსპერიმენტების შედეგად მიიღება მონაცემები, რომელთა საშუალებითაც შემდგომში კონკრეტული ეკონომიკური თეორიების გადამოწმება შესაძლებელი. ცდების ჩატარების შინაგანაწესის მიხედვით გარესამყაროზე ზემოქმედება მაქსიმალურად უნდა იყოს შემცირებული. ლაბორატორიული ექსპერიმენტები, უპირველეს ყოვლისა, ტარდება იმისათვის, რომ შეიქმნას წარმოდგენა ინდივიდუალური და საზოგადოებრივი მიდრეკილებების კლასიფიკაციაზე, ასევე მათ საერთო პირობებთან დამოკიდებულებაზე. ლაბორატორიული ექსპერიმენტების შედეგების ეკონომიკურ პოლიტიკაში გამოყენებისას გასათვალისწინებელია, რომ ამ საერთო პირობებს არანაირი ისტორიული საფუძველი არ გააჩნიათ, მათი გენერირება ხდება ლაბორატორიის განსაკუთრებულ პირობებში. მათი რეალურ პირობებთან შეგუება დღის წესრიგში კვლავინდებურად აყენებს მნიშვნელოვანი რაოდენობრივი შეფასებების აუცილებლობას.

1.5 თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკის კლასიფიკაცია

არსებობს ეკონომიკური პოლიტიკის მეთოდებისა და ინსტრუმენტების სისტემატიზაციის არაერთი მცდელობა. კლასიფიკაცია ორიენტირებულია ან გამოყენებულ ინსტრუმენტებზე და მათი მიზანმიმართული მოქმედების სფეროზე, ან ეკონომიკურ-პოლიტიკურ მიზნებზე.

გერმანულენოვან ეროვნულ ეკონომიკურ სივრცეში დიდი ხნის მანძილზე დომინირებდა ვალტერ ოიკენის (1952) მიერ შემოღებული ორად დაყოფის სისტემა, რომელიც გამოყენებული ინსტრუმენტების სახეობის მიხედვით ერთმანეთისგან განასხვავებს წესრიგის პოლიტიკასა (ჩარჩო პოლიტიკა) და პროცესის პოლიტიკას (მიმდინარე პოლიტიკა).

ვალტერ ოიკენი და წესრიგის პოლიტიკა

ვალტერ ოიკენი (1891-1950) დაიბადა იენაში, სწავლობდა ეროვნულ ეკონომიკას იენაში, კილში, ბონსა და ბერლინში, სადაც 1921 წელს დაიცვა სამეცნიერო ხარისხი. 1925 წელს იგი გახდა ტიუბინგენის უნივერსიტეტის პროფესორი, 1927 წლიდან იყო ფრაიბურგის უნივერსიტეტის ეროვნული ეკონომიკის პროფესორი. ოიკენი გახდა ფრაიბურგის სკოლის თანადამაარსებელი – ეკონომისტებისა და იურისტების გაერთიანებისა, რომელიც სტრუქტურულ-პოლიტიკური კავშირებისა და პრობლემების ანალიზზე მუშაობდა. მის მთავარ ნაშრომებს განეკუთვნება: ეროვნული ეკონომიკის საფუძვლები (იენა, 1940); ეკონომიკური პოლიტიკის პრინციპები (ტიუბინგენი, 1952). ოიკენის ნაშრომში ცენტრალურ ადგილს იკავებს საკითხი, რამდენად შესაძლებელია ეკონომიკური მეცნიერების მეთოდოლოგიაში ერთმანეთს დავუკავშიროთ თეორიულ-აბსტრაქტული შეფასებები, კონკრეტულ სივრცესა და დროზე დამოკიდებული დაკვირვებები და ეკონომიკური პოლიტიკის

პრობლემების გადაჭრის გზები. ე.წ. ისტორიული სკოლის წარმომადგენელი, დიდი ხნის განმავლობაში ეჭვობდა, რომ საზოგადოებრივი და ეკონომიკური განვითარების ისტორიული მრავალფეროვნების ფონზე შეუძლებელი იყო ზოგადი, უნივერსალური ეკონომიკური თეორიების არსებობა. ამის საწინააღმდეგოდ ოიკენმა გამოთქვა აზრი, რომ ზოგადი თეორიებისა და ეკონომიკური პროცესების განვითარება შესაძლებელია მხოლოდ მოცემული ეკონომიკური წესრიგის ფარგლებში. იდეალური ეკონომიკური წესრიგის ფორმებად მან გამოყო საბაზრო ეკონომიკა (რეალური ეკონომიკა) და გეგმიური ეკონომიკა (ცენტრალიზებული ეკონომიკა). კონკრეტული ეკონომიკური წესრიგის ფორმირებაში იგი ხედავდა ისტორიული განსხვავებების ფართო სპექტრს. თავისი ეკონომიკურ წესრიგებად დაყოფილი ეკონომიკური თეორიის შემატყობველი მოსაზრებით ოიკენმა დიდად შეუწყო ხელი ისტორიული სკოლის მოსაზრებების გაქარწყლებას.

ეკონომიკური პოლიტიკის სფეროში ოიკენს, უპირველეს ყოვლისა, აინტერესებდა საბაზრო-ეკონომიკური წესრიგის ხანგრძლივი, შეფერხების გარეშე ფუნქციონირებისთვის საჭირო, საფუძვლების შემუშავება. იგი გამოდიოდა ბაზარზე სახელმწიფოს მხრიდან შესაბამისი ჩარევის გზით კონკურენტული წესრიგის დამკვიდრების აუცილებლობიდან, ასევე ფულის ღირებულების სტაბილურობის უზრუნველყოფის საჭიროებიდან, რათა ხელი შეეშალა ინფლაციით განპირობებული საბაზრო ფასების გადახრისათვის. ოიკენი კრიტიკულად იყო განწყობილი სახელმწიფოს მხრიდან ეკონომიკურ პროცესებში პირდაპირი ჩარევის მიმართ, რაც, მაგალითად, გამოიხატებოდა ფასების კონტროლით, გადასახადებით ან სუბსიდიებით. იგი ამას განიხილავდა, როგორც საბაზრო ფასწარმოქმნაზე გავლენას, რომლის შედეგადაც შესაძლებელი იყო საბაზრო-ეკონომიკური წესრიგის სტაბილურობის გაუარესება. ოიკენი ასევე კრიტიკულად აფასებდა შესაძლებლობას, გაკეთებულიყო ზუსტი რაოდენობრივი პროგნოზები ეკონომიკურ-პოლიტიკური ჩარევის შედეგების თაობაზე.

წესრიგის პოლიტიკა გულისხმობს იმ ფაქტორებით ზემოქმედებას, რომლებიც ეკონომიკური აქტივობებისა და შესაძლო ეკონომიკურ-პოლიტიკური ჩარევების ინსტიტუციურ ჩარჩოებს აღნიშნავენ. იგი მოიცავს ეკონომიკაში მიღებული ძირითადი წესების განსაზღვრას, რომლებიც ეკონომიკურ სუბიექტებს შორის ურთიერთობისათვის არის განკუთვნილი, ასევე ინსტიტუციების შექმნას, რომლებიც ეკონომიკური პოლიტიკის გამტარებლებად გვევლინებიან, ასევე ეკონომიკურ მოვლენებში ჩარევისათვის მათი უნარების ფორმირებას. რაც შეეხება პროცესის პოლიტიკას, იგი მოიცავს ყველა იმ ღონისძიებას, რომელთა საშუალებითაც, წესრიგის პოლიტიკის ფარგლებში, ხდება ეკონომიკური გადაწყვეტილებებისათვის მნიშვნელოვან მონაცემებზე გავლენის მოხდენა. ეს მონაცემები შესაძლოა იყოს, მაგალითისათვის, საქონლის ფასები, საგადასახადო განაკვეთები, სუბსიდიების რაოდენობა, საპროცენტო განაკვეთები და მოთხოვნისა და შემოსავლების ცვლილებები.

ანგლო-ამერიკულ ლიტერატურაში გავრცელებულია კლასიფიკაცია, რომელიც უკავშირდება ნიდერლანდელ ეკონომისტს იან თინბერგენს (1952). იგი ეყრდნობა ეკონომიკური ანალიზისა და პროგნოზისთვის ეკონომიკური მეთოდების ფართო გამოყენებას და განასხვავებს რაოდენობრივ და ხარისხობრივ

ეკონომიკურ პოლიტიკას. ხარისხობრივი ეკონომიკური პოლიტიკა მოიცავს მოცემული ეკონომიკური სტრუქტურის ცვლილებებს.

იან თინბერგენი და ეკონომეტრიკა

იან თინბერგენი (1903-1994), დაიბადა ჰააგაში, სწავლობდა მათემატიკას და ფიზიკას ლეიდენის უნივერსიტეტში, ხოლო მოგვიანებით მიუბრუნდა ეკონომიკურ მეცნიერებებს. 1933 წლიდან იგი იყო როტერდამში ეკონომიკის პროფესორი, 1945-1955 წლებში ხელმძღვანელობდა ნიდერლანდების მთავრობის ცენტრალური დაგეგმვის ბიუროს. 1969 წელს თინბერგენი იყო პირველი ეკონომისტი (რაგნარ ფრიშთან ერთად), რომელმაც ეკონომიკური მეცნიერების დარგში ახლად დაწესებული ნობელის პრემია მიიღო. მის მთავარ ნაშრომებს მიეკუთვნება: *Statistical Testing of Business Cycle Theories (New York, 1939); Economic Policy: Principles and Design (Amsterdam, 1956)*.

თინბერგენი ითვლება ეკონომიკური მეცნიერების რაოდენობრივი ანალიზის ფუძემდებლად. მის მიერ განვითარებული ეკონომეტრიკა ამოწმებს ეკონომიკის შესახებ თეორიულ მოსაზრებებს მათემატიკურ-სტატისტიკური მეთოდებით. ეკონომიკური თეორიის ჰიპოთეზებისა და მოდელების ეკონომეტრიკული შეფასებით შესაძლებელია ეკონომიკური ურთიერთობების რაოდენობრივი გამოთვლა და პროგნოზირება. ამ შემთხვევაში თეორიულად ასევე შესაძლებელია რაოდენობრივ შეფასებას დაქვემდებარებადი მონაცემების განსაზღვრა, რომლითაც ხდება ეკონომიკაში ეკონომიკურ-პოლიტიკური ჩარევები. თინბერგენის შრომები კონცენტრირებულია საერთო ეკონომიკური მოდელების შეფასებაზე, რომლებიც საერთო ეკონომიკური პროგნოზის გაკეთების საფუძვლებსა და რაოდენობრივი ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების კონცეფციას წარმოადგენდნენ. მისი პირველი, ამერიკის შეერთებული შტატებისათვის განკუთვნილი ეკონომეტრიკული კონიუნქტურული მოდელი შედგებოდა 48 ცვლადისგან. სწორედ ამან ჩაუყარა საფუძველი დღეისათვის უკვე სტანდარტად მიჩნეულ კონიუნქტურული ანალიზისა და პროგნოზის მეთოდს, რომელიც დაფუძნებულია საერთო ეკონომეტრიკულ მოდელზე. პრობლემა კვლავინდებურად წარმოიშვა მოდელის სიზუსტესა და ეკონომიკური შეფასებების ეფექტიანობას შორის არსებული შეუსაბამობის გამო. სიზუსტის მაღალი ხარისხი მოითხოვს შედარებების და ცვლადების მაღალ რიცხვს, რის გამოც იზრდება ასევე შეფასების სირთულეც.

რაოდენობრივი ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებები განისაზღვრება ეკონომეტრიკული მეთოდების მეშვეობით, რომლებიც ეკონომიკური სტრუქტურის უცვლელობის პირობებში, გამოხატავენ კავშირს ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტულ და მიზნობრივ ცვლადებს შორის. ცალკეული ინსტრუმენტების ცვლილებამ უნდა უზრუნველყოს მიზნობრივი ფუნქციის ზუსტად გამოთვლადი ცვლილება. მოგვიანებით თინბერგენმა (1956) დანერგა ახალი დიფერენცირება, რომლის მიხედვითაც მან მკვეთრად გამოიხატა რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ეკონომიკური პოლიტიკა რეფორმებისაგან. ამასთან, რეფორმა მან განმარტა, როგორც საზოგადოებრივი მოწყობის ის ძირფესვიანი ცვლილება, რომელიც ეკონომიკურ სტრუქტურაზე უდიდეს გავლენას ახდენს. იმის მიხედვით,

თუ რომელი სფეროსკენ არის მიმართული ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტები, განასხვავებენ გლობალურ პოლიტიკას, რომელიც სრულად მოიცავს მთლიან ეკონომიკას და სტრუქტურულ პოლიტიკას, რომელიც მიმართულია მხოლოდ მთლიანი ეკონომიკის ცალკეული სფეროებისაკენ. სტრუქტურული პოლიტიკის მხრიდან ჩარევის ძირითად სფეროებს რეგიონული და სექტორული ეკონომიკური პოლიტიკა წარმოადგენს. მოკლედ რომ შევაჯამოთ, მიზნების დიფერენცირებით შესაძლებელია ეკონომიკური პოლიტიკის მეთოდებისა და ინსტრუმენტების სისტემაში მოყვანა. ამასთან, შესაძლებელია განვასხვავოთ კონიუნქტურული, ზრდის, განვითარების და ცვლისა და განაწილების პოლიტიკა. კონიუნქტურული სტაბილურობისთვის გატარებული ღონისძიებები, თავის მხრივ, შესაძლებელია, გადანაწილდეს სტაბილიზაციის, დასაქმებისა და სავადასახდელო პოლიტიკის სფეროებში.

1.6 მაგალითი: ეკონომიკური, საფინანსო და სოციალური პოლიტიკა გერმანიაში

ეკონომიკურ პოლიტიკასთან უშუალო კავშირშია საფინანსო და სოციალური პოლიტიკა. ეს კავშირი კარგად ჩანს დღეს გავრცელებული ცნებების მაგალითზეც: „ეკონომიკური და საფინანსო პოლიტიკა“, ან „ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკა“, რომლებსაც ხშირად შეხვედებით სახელმძღვანელოებში, კათედრებზე, კვლევით ინსტიტუტებში თუ საკონსულტაციო საბჭოებში. რთულია, ერთმანეთს დაუკავშიროთ ზემოთ აღწერილი თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკის კლასიფიკაცია და საფინანსო და სოციალური პოლიტიკა.

სოციალური პოლიტიკის დაყვანა სტრუქტურულ და განაწილების პოლიტიკამდე მხოლოდ ძალიან ვიწრო გაგებით არის შესაძლებელი. სოციალურ-პოლიტიკური ღონისძიებების მიზანი საზოგადოების ხელმოკლე ჯგუფებისთვის ცხოვრების და სამუშაო პირობების გაუმჯობესებაა. ეს უკანასკნელი გულისხმობს განაწილების პოლიტიკურ ღონისძიებებს. თანამედროვე სოციალური პოლიტიკის სხვა სფეროები, კერძოდ, მოსახლეობის ჯგუფების დაზღვევა ისეთი რისკებისაგან, როგორიცაა უბედური შემთხვევა, ავადმყოფობა ან სიბერე, ასევე შრომის ბაზრების ფუნქციონირების პირობების რეგულირება, ცხადია, ეხება ალოკაციისა და სტაბილურობის პოლიტიკის ცენტრალურ სფეროებს. სოციალურ-პოლიტიკური ღონისძიებები შესაძლოა ორიენტირებული იყოს პროცესის პოლიტიკაზე და თავისი არსით წარმოადგენდეს რაოდენობრივ კატეგორიას. მაგალითისათვის – ცვლილებები კანონიერი სოციალური დაზღვევის შენატანებში. მას ასევე შეეძლება მიიღოს წესრიგის პოლიტიკის მიმართულება და ხარისხობრივი ხასიათი, თუ საქმე შეეხება შრომის ბაზრის კანონის ცვლილებას.

იგივე შეიძლება ითქვას საფინანსო პოლიტიკაზეც, რომელსაც სახელმწიფო ხარჯებზე, შემოსავლებსა და სახელმწიფო ვალზე აქვს გავლენა. სახელმწიფო ბიუჯეტის ცნების ეკონომიკურ ციკლში ინტეგრაციით, გადასახადების, სახელმწიფო ხარჯებისა და ვალების პოლიტიკა პოლიტიკური სტაბილიზაციის მექანიზმების მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილი გახდა. ამავდროულად ალოკაციისა და განაწილებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა აქვს სახელმწიფო ბიუჯეტის ნებისმიერ ცვლილებას. ამასთან დაკავშირებით, რობერტ მუსგრავემ (1959) *functional finance*-ს (ფუნქციური ფინანსების) იდეა განავითარა. იგი ითვალისწი-

ნებს ნებისმიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში სამი სხვადასხვა მიმართულების არსებობას, რომლებიც ორიენტირებული არიან ალოკაციის, სტაბილიზაციისა და განაწილების მიზნების მიღწევაზე. სახელმწიფო ბიუჯეტის წმინდა ეკონომიკურ მიზნებზე ორიენტირებული დაყოფა პრაქტიკულად განუხორციელებელია. საფინანსო პოლიტიკა შესაძლოა, მიმართული იყოს პროცესის პოლიტიკაზე, როცა საქმე ეხება ცალკეული სავადასახადო განაკვეთის ცვლილებას. ის ასევე წესრიგის პოლიტიკის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია, იმდენად, რამდენადაც საქმე ეხება ქვეყნის საერთო საფინანსო კანონმდებლობის ჩამოყალიბებას. საფინანსო პოლიტიკის ღონისძიებების გავლენა შესაძლოა გავრცელდეს, როგორც ცალკეულ ჯგუფებზე, ასევე მთელ ეკონომიკაზეც. სახელმწიფოს ქმედებები სოციალური პოლიტიკისთვის ვადამწვევტ როლს თამაშობს, თუმცა პროუკავშირები და დამსაქმებელთა გაერთიანებებიც, მაგალითად, შრომის ბაზარზე, ასევე მნიშვნელოვანი სოციალურ-პოლიტიკური პასუხისმგებლობის მატარებელი არიან.

ეკონომიკურ, სოციალურ და საფინანსო პოლიტიკას შორის კავშირსა და განსხვავებებს კარგად დავინახავთ, თუკი გადავხედავთ გერმანიაში ამ სამი პოლიტიკური სფეროს ინსტიტუციური განვითარების ისტორიას. თავდაზნაურთა აბსოლუტური ძალაუფლების პერიოდში, ანუ მე-17, მე-18 საუკუნეებში, საფინანსო და ეკონომიკური პოლიტიკა გარკვეულწილად იდენტური ცნებები იყო. ეკონომიკურ ცხოვრებაში ისეთი ჩარევა, როგორიცაა გადასახადებისა და საბაჟო მოსაკრებლების გაზრდა ან ბაზრების წარმოქმნა, ხორციელდებოდა მთავრობის განკარგულებით და მიზნად ისახავდა სათავადაზნაურო ხაზინაში შემოსავლების ზრდას. ხელისუფალთა კერძო ეკონომიკურ ინტერესებსა და მოქალაქეების საერთო-სახელმწიფოებრივ ეკონომიკურ ინტერესებს შორის მკვეთრი გამიჯნვა მხოლოდ მე-19 საუკუნეში გახდა შესაძლებელი. გერმანიის სხვადასხვა მიწებზე ამ პერიოდში ფინანსთა სამინისტროს პარალელურად პირველად გაჩნდა ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტროები.

1871 წელს რაიხის დაარსების შემდეგ, რაიხის ვაჭრობის, მრეწველობის, საბაჟო და ფულად საკითხებში საკმაოდ დიდი პასუხისმგებლობა ეკისრებოდა. თუმცა, თავდაპირველად, ცენტრალური ეკონომიკური უწყებები არ არსებობდა. მხოლოდ 1879 წელს ჩამოყალიბდა რაიხის საფინანსო სამსახური საფინანსო პოლიტიკის საკითხების დასარეგულირებლად. რაიხის შინაგან საქმეთა უწყებაში 1880 წელს გაიხსნა ეკონომიკურ საქმეთა განყოფილება. მასვე დაეკისრა პასუხისმგებლობა ახლად შექმნილი სოციალური სადაზღვევო უწყებების, ასევე შრომის უსაფრთხოებისა და სამუშაო პირობების უზრუნველსაყოფად. 1917 წელს ამ განყოფილების ბაზარზე შეიქმნა რაიხის დამოუკიდებელი ეკონომიკური სამსახური, რომელიც აერთიანებდა ეკონომიკური პოლიტიკისა და სოციალური პოლიტიკის განყოფილებებს. სამეცნიერო დისკუსიებში დამკვიდრდა ცნება „ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკა“.

პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ გაგრძელდა ეკონომიკური, საფინანსო და სოციალური პოლიტიკის ინსტიტუციური დიფერენცირება. ვაიმარის რესპუბლიკაში ფინანსების, ეკონომიკის, დასაქმების (სოციალური მოწყობის) სფეროებში უკვე არსებობდა დამოუკიდებელი სამინისტროები. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ეს დაყოფა გერმანიის ფედერაციულ ნაწილში შენარჩუნდა. გერმანიის ეკონომიკის სამინისტრო განსაკუთრებული ძალაუფლებით სარგებლობდა საერთაშორისო დონეზე. იგი გერმანიას უამრავ საერთაშორისო ორგანიზაციასა და სამთავრობო კონფერენციებზე წარმოადგენდა, განსაკუთრებით საერთაშორისო სავალუტო ფონდში (*International Monetary Fund, IMF*), ასევე 1957 წელს

რომის ხელშეკრულების მომზადებისას, რომელიც საფუძვლად უდევს ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ჩამოყალიბებას (EWG). სამინისტროს ძირითადი მიმართულებების დეპარტამენტი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა სამეცნიერო-საკონსულტაციო გაერთიანებებთან თანამშრომლობას და თავს ეკონომიკური პოლიტიკის კონცეფციის დამცველად მიიჩნევდა, რომელსაც, ასევე უნდა მოეცვა საფინანსო და სოციალური პოლიტიკა.

50 წლის შემდეგ კვლავ შეიცვალა გავლენის სფეროები. სახელმწიფოს მნიშვნელობა, სოციალურ პრობლემებთან მიმართებაში, გადასახადების, სახელმწიფოს ხარჯებისა და ვალდებულების წილის მიხედვით, გერმანიაში, ისევე, როგორც ყველა ინდუსტრიულ ქვეყანაში, დრამატულად გაიზარდა. პასუხისმგებელი უპირველეს ყოვლისა, სოციალურ-პოლიტიკურად მოტივირებული სატრანსფერო გადასახადების მუდმივი ზრდა გახდა.

ამ პერიოდში გერმანიის ეკონომიკის სამინისტრომ დაკარგა როგორც მნიშვნელობა, ასევე ფუნქცია. მას გამოეცალა ბევრი მნიშვნელოვანი განყოფილება, მაგ., 1998 წელს ფინანსთა სამინისტროს სასარგებლოდ, მან დაკარგა პოლიტიკურ საკითხთა განყოფილების დიდი ნაწილი. გაერთიანებული გერმანიის ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრა, ევროპის სავალუტო კავშირის კენ ნაბიჯები, უკვე ფინანსთა სამინისტროს პრეროგატივა გახდა. ამდენად, საუბარი საფინანსო პოლიტიკის უპირატესობაზე ეკონომიკურ პოლიტიკასთან მიმართებაში, უსაფუძვლო არ გახლავთ.

ამის პარალელურად ნაბიჯ-ნაბიჯ გაფართოვდა დასაქმებისა და სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტროს გავლენის სფერო. იგი მუდმივი დიალოგის რეჟიმში მუშაობს სოციალური პოლიტიკის არასამთავრობო უწყებებთან, ე.ი. პროფკავშირებთან, დამსაქმებელთა გაერთიანებებთან, საქველმოქმედო ორგანიზაციებთან. 2002 წელს მიღებული გადაწყვეტილებით, ეკონომიკის სამინისტროსა და დასაქმების სამინისტროს ნაწილის ბაზაზე უნდა ჩამოყალიბებულიყო ახალი სამინისტრო, კერძოდ, ეკონომიკისა და დასაქმების სამინისტრო, უნდა მომხდარიყო ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკის ერთიანობის ახალ დონეზე აყვანა და დასაქმების ბაზარზე მისი ეფექტურად ამოქმედება. 2005 წლის ბოლოს მთავრობის ჩამოყალიბების შემდეგ, კვლავ აღსდგა სამინისტროების სამად დაყოფის ძველი თორმა. დრო გვიჩვენებს, რამდენად არის შესაძლებელი ამ ახალ ვითარებაში ეკონომიკური პოლიტიკის ინტენესების დაცვა საფინანსო და სოციალური პოლიტიკის ინტენესებთან დაპირისპირებაში.

გერმანიის პრაქტიკულ ეკონომიკურ პოლიტიკაში საფინანსო და სოციალური პოლიტიკის დომინირება თეორიულ ეკონომიკურ პოლიტიკასაც პრობლემებს უჩენს. საფინანსო პოლიტიკის პირველი რანგის მიზანი კვლავინდებურად სახელმწიფოს საფინანსო ქმედითუნარიანობის განმტკიცება რჩება. სოციალური პოლიტიკის მიზნებს კი განსაზღვრავს მრავალფეროვან დაჭგუფებათა ინტენესები, რომელთა პოლიტიკური მხარდაჭერა სხვადასხვა სახით ხორციელდება. ეკონომიკური მეცნიერების სურვილი, კონსულტაციების გზით ხელი შეუწყოს პრაქტიკული ეკონომიკური პოლიტიკის გაუმჯობესებას, მეტწილად არასათანადოდ არის გათვალისწინებული. ამის შედეგად, მეცნიერული წინადადებები პრაქტიკული გარდაქმნებისთვის განუხორციელებელი რჩება და, შესაბამისად, არაეფექტურია.

ძირითადი სწავებები

- თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკა
პრაქტიკული ეკონომიკური პოლიტიკა
- პოზიტიური შეფასებები
პროგნოზები
ნორმატიული შეფასებები
კრიტიკული რაციონალიზმი
- მიკროეკონომიკა
მაკროეკონომიკა
ინსტიტუციური ეკონომიკა
- კეთილდღეობის ეკონომიკა
ახალი პოლიტიკური ეკონომიკა
- წესრიგის პოლიტიკა
პროცესის პოლიტიკა
- რაოდენობრივი ეკონომიკური პოლიტიკა
ხარისხობრივი ეკონომიკური პოლიტიკა
- საფინანსო პოლიტიკა
სოციალური პოლიტიკა

დავალელები

1. **ეკონომიკური პოლიტიკა და სოციალური პოლიტიკა**
როგორ შეაფასებდით შემდეგ გამონათქვამს: „ეკონომიკური პოლიტიკა სოციალურ პოლიტიკასაც გულისხმობს“
2. **ეკონომიკური და საფინანსო პოლიტიკა**
1971/1972 წლებში ეკონომიკისა და ფინანსთა სამინისტროები თითქმის ერთი წლის განმავლობაში ერთდროულად იმართებოდა „სუპერ მინისტრის“ კარლ შილერის მიერ. რა მოსალოდნელი დადებითი და უარყოფითი მხარეები აქვს ასეთ ინსტიტუციურ გადაწყვეტილებას?
სავარაუდოდ რა მიზეზები შეტყვევებდა ამ გადაწყვეტილებების ხანგრძლივი დროის მანძილზე პრაქტიკული განხორციელების საწინააღმდეგოდ?
3. **ეკონომიკური პოლიტიკის კლასიფიკაცია**
ანსებობს თუ არა ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებები, რომლებიც ერთდროულად ორგვარი – პროცესის პოლიტიკისა და წესრიგის პოლიტიკის ბუნების მატარებელია?
4. **ეკონომიკური პოლიტიკის ემპირიული საფუძვლები**
გერმანიის გაერთიანება, რომლის ეკონომიკურ არსს 1990 წელს გდრ-ის სოციალისტური გეგმიური ეკონომიკიდან კაპიტალისტურ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა წარმოადგენდა, დღევანდელი გადასახედიდან გიგანტურ ეკონომიკურ-პოლიტიკურ ექსპერიმენტს წარმოადგენს. როგორ შეაფასებდით თვისს, რომ მაშინდელი გადაწყვეტილებები არასაკმარისად გადამოწმებული ეკონომიკური თეორიების საფუძველზე უნდა მიღებულიყო. გერმანიის მაგალითზე, რა სასარგებლო დასკვნების გაკეთება შეიძლება, თუ, ვთქვათ, მომავალში ჩრდილოეთ და სამხრეთ კორეის გაერთიანების საკითხი დადგება?

გამოყენებული ლიტერატურა

თეორიულ ეკონომიკურ პოლიტიკას, მის ეკონომიკურ თეორიასთან და პრაქტიკულ ეკონომიკურ პოლიტიკასთან მიმართებას, ასევე მის კლასიფიკაციას სრულად წარმოგვიდგენენ ისეთი „კლასიკოსები“, როგორებიც არიან: *Giersch* (1961; 1977), *Woll* (1992), *Peters* (2000) und *Streit* (2005). ზოგადი ეკონომიკური პოლიტიკის სხვა სახელმძღვანელოებს სხვადასხვა საკვანძო საკითხებით წარმოადგენენ: *Ahrns/Feser* (1997), *Donges/Freytag* (2009), *Weimann* (2005), *Breyer/Kolmar* (2010), *Welfens* (2013) und *Grüner* (2012). ეკონომიკური პოლიტიკის ცალკეული სფეროების შესახებ ინფორმაციას მოიცავს ვალენსის საგამომცემლო სახლის პუბლიკაცია „ეკონომიკური თეორიისა და ეკონომიკური პოლიტიკის მოკლე კურსი“ (*Bender* და სხვ. 2007) და შპრინგერის საგამომცემლო სახლის სამაგიდო წიგნი – „ეკონომიკური თეორია“ (*Von Hagen* და სხვ. 1996). ინგლისურ ენაზე იხილეთ *Acocella*-ს სახელმძღვანელო (1998). საფინანსო პოლიტიკის შესავალი – *Blankart*-ი (2008); სოციალური პოლიტიკა – *Lampert/Althammer*-ი (2007). გერმანიის პრაქტიკული ეკონომიკური პოლიტიკის ისტორიის მოკლე მიმოხილვა – *Ambrosius*-ი (2001). ეკონომიკის სამინისტროს ისტორია და მისი ურთიერთობა ფინანსთა და სოციალური საკითხების სამინისტროსთან – *Schatz*-ი (2002).

ეკონომიკურ-პოლიტიკური რჩევის ძირითადი პრობლემები

2.1	თეორიული ეკონომიკური პოლიტიკა, როგორც მეცნიერული რჩევის საფუძველი	42
2.2	მეცნიერული რჩევის ღირებულებები და კონცეფციები	44
2.3	რაციონალური ეკონომიკური პოლიტიკის შესაძლებლობები და საზღვრები	46
2.4	რაციონალურიდან ეფექტიან ეკონომიკურ პოლიტიკამდე	50
2.5	მაგალითი: საერთო-ეკონომიკური განვითარების შეფასების ექსპერტთა საბჭო, როგორც პრაქტიკული ეკონომიკური პოლიტიკის საკონსულტაციო ორგანო გერმანიაში	51